

Gospodarka turystyczna
Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji w Europie
Euroregionalizacja. Konkurencyjność. Marketing

Kazimierz Bogusz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu

MOŻLIWOŚCI UPRAWIANIA I ROZWOJU TURYSTYKI AKTYWNEJ W EUROREGIONIE KARPACKIM

Niniejszy artykuł zawiera krótką charakterystykę Euroregionu Karpackiego, jego dotychczasowych osiągnięć w rozwoju społeczno-gospodarczym i kulturalnym współpracujących ze sobą krajów. Omówiona została także problematyka turystyki aktywnej i możliwości jej rozwoju z wykorzystaniem walorów turystycznych województwa podkarpackiego.

1. Wstęp

Powstanie Euroregionu Karpackiego poprzedził kilkuletni okres ożywionych kontaktów społecznych, kulturalnych i gospodarczych między sąsiadującymi ze sobą krajami, a w szczególności Polski z Ukrainą, Słowacją oraz z Węgrami.

W Polsce, wykorzystując sprawdzoną w Europie Zachodniej formę euroregionu, podjęto inicjatywę utworzenia podobnej formy na południowo-wschodnim terenie transgranicznym. Istotnym krokiem, który przybliżył osiągnięcie tego celu, były zorganizowane z inicjatywy wojewody krośnieńskiego I Przygraniczne Targi w Jaśle połączone z seminarium nt. „Możliwości i perspektywy współpracy sąsiadujących regionów Polski, Czechosłowacji, Ukrainy i Węgier” w lutym w 1992 r. [5, s. 274]. W spotkaniu tym uczestniczyli między innymi przedstawiciele władz centralnych oraz

placówek dyplomatycznych zainteresowanych krajów. Owocem spotkania było podpisanie deklaracji, na mocy której powołano Radę Współpracy Międzyregionalnej Podkarpacia. 14 lutego 1993 r. w Debreczynie (Węgry) przedstawiciele władz terytorialnych Polski, Słowacji, Ukrainy i Węgier podpisali porozumienie o utworzeniu Związku Międzyregionalnego „Euroregion Karpacki”. Politycznego poparcia tej inicjatywie udzielili ministrowie spraw zagranicznych poszczególnych krajów, podpisując Deklarację o współpracy społeczności zamieszkujących obszar Euroregionu Karpackiego. Na posiedzeniu w dniach 29-30 kwietnia 1997 r. Rada Związku pozytywnie rozpatrzyła wniosek o przyjęcie strony rumuńskiej w charakterze członka zwyczajnego [5, s. 274]. Po reformie administracji państwowej w Polsce cztery województwa: krośnieńskie, przemyskie, rzeszowskie i tarnobrzeskie połączono w jedno – województwo podkarpackie.

2. Geneza i zadania Euroregionu Karpackiego

Euroregion Karpacki obejmuje przygraniczne regiony pięciu państw: Polski, Słowacji, Ukrainy, Węgier i Rumunii. Po stronie polskiej euroregion obejmuje gminy województwa podkarpackiego. Po stronie węgierskiej w skład euroregionu wchodzi cztery okręgi położone w północno-wschodniej części kraju: Borsod – Abauj – Zemplen (Miskolc), Hajdu – Bihar (Debreczyn), Hevez (Eger), Szolnok, Szabolcs, Szatmar, Bereg (Nyiregyhaza) oraz miasta na prawach powiatu: Debrecen, Eger, Miskolc i Nyiregyhaza. Po stronie ukraińskiej euroregion obejmuje cztery regiony: lwowski, zakarpacki, iwanofrankowski i czerniowiecki. Po stronie słowackiej do euroregionu należą regiony jednostek administracyjnych Koszyc i Preszowa. Po stronie rumuńskiej w skład euroregionu wchodzi siedem okręgów: Bihor, Botosani, Maramures, Suceava, Satu Mare, Zilah i Harghita [5, s. 276].

Statutowym celem Euroregionu Karpackiego jest organizowanie, koordynowanie i promocja wspólnych przedsięwzięć członków w zakresie współpracy gospodarczej, ekologicznej, naukowej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-turystycznej, a także wspieranie różnych instytucji i organizacji w realizacji współpracy transgranicznej. Działalność Euroregionu Karpackiego jest zgodna z zasadami Europejskiej konwencji ramowej o współpracy transgranicznej pomiędzy wspólnotami i władzami terytorialnymi (Konwencja 106 Rady Europy) [4, s. 2].

W ramach Euroregionu Karpackiego funkcjonują 4 komisje robocze:

- 1) Komisja ds. ochrony środowiska i turystyki, której koordynatorem jest strona polska,
- 2) Komisja ds. współpracy gospodarczej, której koordynatorem jest strona węgierska,
- 3) Komisja ds. infrastruktury społecznej, której koordynatorem jest strona ukraińska,
- 4) Komisja rewizyjna [4, s. 5].

Wszelkie przedsięwzięcia Euroregionu Karpackiego są finansowane z funduszu pochodzącego ze składek członków, z darowizn fundacji oraz funduszy strukturalnych UE.

Euroregion Karpacki ma już na swoim koncie wiele ważnych osiągnięć. Są nimi międzynarodowe targi, których celem jest prezentacja potencjału produkcyjnego krajów partnerskich, nawiązywanie kontaktów i porozumień firm gospodarczych. Przykładem mogą być Krośnieńskie Targi Euroregionalne KONTAKT, Targi InterRES, Targi Budownictwa, Mebli i Wyposażenia Home Building w Rzeszowie, Targi EAST WEST w Nyiregyhaza (Węgry). Imprezom tym towarzyszą międzynarodowe spotkania, seminaria, szkolenia, imprezy kulturalne i sportowo-turystyczne. Przy okazji targów liczne podmioty gospodarcze euroregionu nawiązują współpracę gospodarczą.

Zaktywizowała się współpraca Podkarpackiej Izby Handlowej z izbami gospodarczymi pozostałych krajów.

Coraz ściślejsza jest także kooperacja w zakresie turystyki. Targi turystyczne organizowane w Krośnie, Rzeszowie i w Koszycach weszły na trwałe do kalendarza imprez Euroregionu Karpackiego.

W ramach umów dwustronnych podejmowane są działania przyspieszające budowę i rozbudowę przejść granicznych, a także wszelkich ułatwień w zakresie obsługi granicznej.

Z inspiracji Euroregionu Karpackiego utworzono Fundusz Rozwoju Euroregionu Karpackiego, niezależną instytucję wspierającą finansowo i technicznie organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju euroregionu. Obecnie z tego funduszu finansowany jest Program zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich, w ramach którego przyznawane będą dotacje na ambitne, co najmniej trzyletnie programy rozwoju obszarów wiejskich, szczególnie na terenach górskich [4, s. 10].

3. Możliwość rozwoju turystyki aktywnej w Euroregionie Karpackim

Obszary Euroregionu Karpackiego w swoim bogactwie krajobrazowym umożliwiają realizację różnych form turystyki, a zwłaszcza turystyki aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej w ciągu całego roku.

Obszary z racji niepowtarzalnych warunków naturalnych w tej części Europy wzbudzają coraz większe zainteresowanie spowodowane możliwością wykorzystania ich do celów turystycznych, przez mieszkańców zarówno euroregionu, jak i innych krajów Europy Zachodniej. Dzieje się tak głównie z powodu ucieczki doświadczonych turystów od zatłoczonych ośrodków turystycznych. Poszukiwane są ekologicznie czyste i otwarte przestrzenie. Właśnie takimi dysponuje Euroregion Karpacki. Na jego terenie znajdują się peryferyjnie położone części terytoriów uprzednio wymienionych krajów o dużym obszarze zalesienia i niewielką liczbą dużych miast i zakładów produkcyjnych.

Eksperti w Raporcie końcowym polskiej strategii rozwoju krajowego produktu turystycznego turystykę rekreacyjną, aktywną i specjalistyczną zaliczyli do pięciu markowych produktów turystyki polskiej. Jednocześnie określili, że turystyka aktywna obejmuje szeroki zakres rekreacji przy wykorzystaniu walorów środowiska naturalnego (góry, rzeki, wybrzeże), specjalne imprezy z bogatej polskiej oferty turystyki specjalistycznej (łatanie/lotniarstwo, instruktaż sportowy), obejmującej także tradycyjne ośrodki wypoczynkowe nad morzem, na pojezierzach i w innych regionach, a także w uzdrowiskach i w sanatoriach wykorzystujących naturalne warunki lecznicze, oraz uwzględniającej wszystkie rodzaje specjalistycznych zainteresowań, tj. pielgrzymki, „powrót do korzeni” itd. [7, s. 30].

Według T. Łobożewicza turystyka aktywna to określenie znane i używane w praktyce, służące do odróżnienia biernych i pasywnych form uczestnictwa w turystyce, typowych do niedawna na wczasach pobytowych charakteryzujących się biernym wypoczynkiem, biesiadowaniem i, co najwyżej, spacerami, od różnych aktywności turystycznych w plenerze, nie zasługujących jeszcze na miano turystyki kwalifikowanej [3]. A. Andrejuk uważa, że turyści aktywni odróżniają się od turystów masowych posiadaniem specyficznych wymagań, do których zaliczają się:

- wymagania dotyczące atrakcyjnego terenu, w którym można realizować swoją aktywność turystyczno-rekreacyjną i w którym krajobraz, niepowtarzalność miejsca są równie ważne jak sama aktywność tam realizowana,

- poszukiwanie miejsc, w których istnieje niezbędna infrastruktura specjalistyczna; mogą to być szlaki lub trasy, szlaki wodne, otwarta przestrzeń, urządzenia umożliwiające kontaktowanie się, wyposażenie pozwalające na przewóz rowerów, koni, łódek, kajaków lub możliwość ich wynajęcia,
- infrastruktura wspólna wszystkim rodzajom turystyki, tzn. odpowiednie drogi i transport publiczny, czysta, wygodna i właściwie wyposażona baza noclegowa umożliwiająca podejmowanie rekreacyjnej aktywności sportowej w miejscu pobytu,
- oczekiwania co do informacji i działań promujących różne formy turystyki aktywnej [1, s. 19-20].

J. Rut, pisząc o turystyce aktywnej, ma na myśli podejmowanie wysiłku nie tylko fizycznego związanego z wędrówką, ale również wysiłku w celach odkrywczych i poznawczych, pozwalających na osobisty kontakt z odwiedzanym obszarem i ludźmi oraz oddawanie się różnym rodzajom aktywności rekreacyjnych podczas pobytu w miejscu wypoczynku [6, s. 28].

Prowadzone badania wykazują, że rośnie zainteresowanie turystyką aktywną, kwalifikowaną i specjalistyczną. Ludzie podczas urlopów oczekują od organizatorów turystyki i biur podróży ofert proponujących różne formy aktywności ukierunkowanych na podtrzymanie zdrowia, kondycji psychofizycznej, imprez plenerowych, którym towarzyszy wypoczynek i psychiczny relaks, z dala od zgiełku i zanieczyszczeń. Do tego dochodzą indywidualne potrzeby przeżycia przygody, rozwijania zainteresowań hobby-stycznych, przeżywania mocnych wrażeń [6, s. 29].

Współczesne zainteresowanie turystyką aktywną łagodzi skutki negatywnego wpływu cywilizacji na człowieka. Dlatego właśnie na całym świecie rośnie zainteresowanie tym rodzajem wypoczynku, podobnie jak turystyką kwalifikowaną.

W. Gaworecki turystykę kwalifikowaną określa „jako formę aktywności poza miejscem stałego zamieszkania, zaspokajającą potrzeby rozwoju oraz odnowy sił fizycznych i psychicznych, a także potrzeby informacyjno-poznawcze. Turystykę kwalifikowaną uważa za kwintesencję współczesnej turystyki i stwierdza, że nie przypadkowo uważa się ją często za matkę turystyki w ogóle, a uprawiających ją określa się jako prawdziwych turystów” [2, s. 32].

T. Łobożewicz uważa, że turystyka kwalifikowana najbardziej zbliża człowieka do przyrody i tym samym najskuteczniej regeneruje jego siły psychofizyczne. Według niego jest najdoskonalszą formą świadomie i ce-

lowo uprawianej turystyki. Zalicza do niej: pobyty długookresowe, wczasy, pobyty sanatoryjne, kolonie, obozy stałe, letniska, wycieczki, wędrowki, turystykę kempingową, obozy wędrownie, autostop i turystykę przygodową [3, s. 17-19].

Bezsporne jest, jak stwierdza J. Rut, iż koncepcja rozwoju turystyki kwalifikowanej jako środka zwiększania sprawności psychofizycznej, skutecznie przeciwdziałającego zjawiskom patologii społecznej, winna iść w parze z programami edukacyjnymi, zdrowotnymi i innymi, przyczyniając się do rozwoju nie tylko pojedynczego człowieka, ale i społeczeństwa [6, s. 32].

Warunki naturalne, różnorodne walory kulturowe Euroregionu Karpackiego umożliwiają w ciągu całego roku spełnianie wszelkich oczekiwań turystów w zakresie uprawiania różnych rodzajów i form turystyki aktywnej, kwalifikowanej i specjalistycznej. Najbardziej preferowanymi, określonymi także w Strategii rozwoju turystyki w województwie podkarpackim, są:

- turystyka piesza na dobrze oznakowanych trasach, o różnym stopniu trudności, przygotowania i wyposażenia turystów,
- turystyka rowerowa, dla różnych grup wiekowych z wykorzystaniem kombinacji z innymi środkami transportu,
- turystyka konna, zarówno w ośrodkach jeździeckich, w parkach narodowych, jak i na szlakach turystycznych, przy udziale fachowej obsługi i instruktażu (tylko w polskiej części funkcjonuje ponad 30 ośrodków jeździeckich, nie licząc gospodarstw agroturystycznych),
- turystyka wodna w formie rejsów żeglarskich na akwenach i jeziorach górskich, a także spływy tratwami (rafting), kajakami na górskich rzekach, np. po Sanie, z atrakcyjnymi programami połączonymi ze zwiedzaniem zabytków,
- podwodna turystyka aktywna (nurkowanie z użyciem sprzętu, jaskiniowe, podlodowe),
- paragliding i inne formy turystyki powietrznej (samolotowa i śmigłowcowa, szybowcowa, balonowa, mikrołotniarska i paralotniarska),
- turystyka narciarska, a także inne formy turystyki zimowej z wykorzystaniem specjalistycznych urządzeń i sprzętu,
- survival – umiejętność przetrwania w nieznanym terenie przy użyciu minimalnej liczby sprzętu, a z wykorzystaniem własnych umiejętności i silnej woli. W literaturze wyróżniono trzy rodzaje survivalu [8, s. 199]: militarny, zielony, miejski,
- wspinaczka górską i wysokogórską,

- turystyka pielgrzymkowo-religijna dla różnych grup wyznaniowych i wiekowych,
- turystyka usportowiona, z wykorzystaniem bazy sportowo-turystycznej i sprzętu w różnych dyscyplinach (stretching – stopniowe, kontrolowane rozciąganie mięśni, jogging w terenie naturalnym, gry i zabawy terenowe, turystyka przygodowa),
- profilaktyka zdrowotna, rehabilitacja i rekreacja w uzdrowiskach z wykorzystaniem różnorodnej bazy i urządzeń zabiegowych, realizacja różnych zabiegów, stosownie się do zaleceń lekarskich,
- turystyka myśliwska,
- wędkarstwo,
- turystyka zainteresowań (hobbystyczna),
- turystyka aktywna na obszarach wiejskich, agroturystyka.

Uprawianie wymienionych wyżej form i rodzajów turystyki aktywnej, kwalifikowanej i specjalistycznej umożliwiają liczne stacje turystyczne i ośrodki wczasowo-wypoczynkowe, uzdrowiska z wodami mineralnymi, termalnymi i pelojdami.

Bogata oferta produktów turystyki aktywnej, biur podróży, organizatorów turystyki, hoteli daje szansę mniej lub bardziej zorganizowanego wypoczynku zarówno dla turystów odwiedzających ten teren, jak i tych, którzy tam mieszkają.

Kierując się tym, iż w Strategii krajowego produktu turystycznego turystyka aktywna, kwalifikowana i specjalistyczna zostały uznane za produkt markowy, komisja wojewody podkarpackiego przygotowująca Strategię rozwoju turystyki w województwie podkarpackim także uznała ten produkt za najważniejszy i mający duże szanse rozwojowe.

Pozostałe kraje euroregionu, uznając, iż Polska w zakresie opracowań dotyczących rozwoju turystyki znacznie je wyprzedza, przyjęły polskie rozwiązania, z dostosowaniem ich do specyfiki poszczególnych krajów. Biorąc pod uwagę przyjęte rozwiązania, można stwierdzić, że idea rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej będzie upowszechniona w całym Euroregionie Karpackim.

Literatura

- [1] Andrejuk A., *Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna*, KENGRAF, Warszawa 1998.

- [2] Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.
- [3] Łobożewicz T., *Miejsce turystyki kwalifikowanej w całokształcie ruchu turystycznego*. Materiały pokonferencyjne, red. T. Łobożewicz i R. Kogut, PWE, Warszawa 1999.
- [4] Materiały informacyjne, Euroregion Karpacki, Rzeszów 2003.
- [5] Obszary współpracy euroregionalnej na granicach Polski, Urząd Statystyczny, Wrocław 2003.
- [6] Rut J., *Turystyka aktywna w Euroregionie Karpackim*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2002.
- [7] Strategia Krajowego Produktu Turystycznego, Raport końcowy, Warszawa 1997.
- [8] Szmytke R., *Survival jako forma turystyki aktywnej*, [w:] *Turystyka aktywna i turystyka kwalifikowana*, Druktur, Warszawa 1999.

THE ROLE AND PLACE OF POLISH SPA RESORTS IN THE DEVELOPMENT OF HEALTH CARE, RELAXATION AND TOURISM IN THE KARPACKI EUROREGION

Summary

Karpacki Euroregion was brought into being in 1993. Euroregion includes Karpackie areas near the border of Poland, Slovakia, Ukraine, Hungary and Romania. The purpose of Euroregion functioning is development of economic and cultural cooperation, as well as, protection of unigue nature of Karpaty.

Taking advantage of outstanding natural conditions of this area, its economy, as well as, world-wide trend in development of tourism, various kinds and forms of active gualified and technicall tourism is preferred to pursue.